

Dr. Šusteršič je tedaj pisal vodstvu narodno-napredne stranke, da se poslanci katoliške stranke z narodnimi poslanci še k jedni mizi ne vsedejo k posvetovanju o čisto-narodnih zadevah. Pisal je to na svojo roko, in deželni poslanci katoliško-narodne stranke so to izjavo tudi oficielno obsojali in dali za svoje osebe narodno-napredni stranki popolno zadoščenje. Dr. Šusteršič sam pa za to krvavo žaljenje narodno-napredni stranki še do danes ni dal zadoščenja, in s tem je že dano stališče, ki ga bo moral zavzeti vsak poslanec narodno-napredne stranke proti njegovi osebi.

Narodno-napredni poslanci bodo morali iz samospoštovanja zahtevati zadoščenja od dr. Šusteršiča za rečeno žaljenje, cziroma, če dr. Šusteršič tega zadoščenja ne bo hotel dati, bodo morali zahtevati, da se dr. Šusteršič ne sprejme v skupni klub.

V tem tiči omenjena velika nevarnost za skupni klub. Ta nevarnost je toliko večja, ker se je bati, da se dr. Šusteršič ne bo hotel ponižati in prositi odpuščanja, pač pa bo skušal poslanec katoliško-narodne stranke potegniti za seboj, tako da bo katoliško-narodna stranka razbila skupni klub in razdrla jedinstvo slovenske državnozbornske delegacije. Odgovornost za posledice bo zadela samo njo in ta odgovornost bo toliko večja, ker se zdaj v času volitev s tako veliko vnemo zavzema za skupni klub in s tako velikim navdušenjem zagovarja potrebo jedinstva mej slovenskimi državnozbornskimi poslanci.

V jedinstvu je moč. Tako se zdaj pogostoma čuje. Kdor pa to priznava, mora tudi biti pripravljen na žrtve v korist jedinstva. Narodno-napredna stranka je pripravljena na žrtve in bo zahtevala samo tako promembo programa, s katero so zadovoljni tudi hrvaški poslanci isti gotovo niso „liberalci“. Nasprotno pa mora tudi katoliška stranka kaj žrtvovati in to je v tem slučaju oseba dr. Šusteršiča. Ako dr. Šusteršič za označeno smrtno žaljenje neče dati zadoščenja, se sme od katoliške stranke pač s polno pravico zahtevati, da opusti kandidata, ki je ovira slogi mej poslanci, in da mesto njega zopet postavi dr. Kreka, sicer se bo reklo, da jej sploh nič ni za jedinstvo mej poslanci!

Politični pregled.

Notranji položaj stoji v znamenju bosanskih železnic. Kompromis, ki ga je sklenila dunajska vlada z madjarsko vlado obsojajo vse stranke, izvzemši dunajske antisemite. To postopanje antisemitov svedoči dobro, kako je razmerje mej vlado in antisemiti. Vlada bo imela s svojo predlogo o bosanskih železnicah jako težko stališče v parlamentu, zgodi se celo lahko, da se poda proti nji predlog na obtožbo.

Volilno gibanje postaja, čim bolj se bliža termin volitev, vedno živahnejše. Poročila seveda ne obsezajo drugega zanimivega kakor imena kandidatov in imena krajev, kjer je bil kak shod razgan. V Gališki je ves vladni aparat v službi stancikov. Staročeška stranka ne postavi kandidatov, v Dal-

maciji pa se je mej narodno in mej pravaško stranko ter Srbi sklenil kompromis

Deželni zbori. — Vlada misli sklicati nekatere deželne zборе sredi meseca decembra namreč mej 15. in 23., druge pa šele po Božiču. Zasedanje bo trajalo k večjemu šest dni in bo povsod pred novim letom končano

Nemški nacionalci in Schönererjanci so imeli doslej v Šleziji skupno vodstvo. Ker pa Schönererjanci nemške nacionalce brez pardona preganjajo in jih skušajo popolnoma odriniti, so jim nacionalci odpovedali prijateljstvo in jim naznanili, da bodo v prihodnje hodili svoja pota.

Ogrska. — Ogrski državni zbor je sprejel zakon o odpovedi nadvojvode Franca Ferdinanda glede pravic njegove žene in njegovih bodočih otrok do prestola. Madjari so o tej stvari delali kroni samo zategadelj sitnosti, da so na ta način pri bosanskih železnicah laglje dosegli, kar so zahtevali.

Angleška — Ministrski predsednik, lord Salisbury je odložil portfelj ministrstva zunanjih del in obdrži, a ne več za dolgo, le še predsedstvo. Pri nekem banketu je Salisbury naslikal bodočo angleško politiko in s tem zapustil svojem nasledniku svoj politični testament. Dejal je, da je v zadnji vojni Anglija dokazala svojo vojno moč s tem, da je hitro in varno poslala skoro 300 000 mož čez morje 6000 milj daleč, kar se ne pozabi. Glede Kitajske je omenil dogovora mej Angleško in Nemčijo, ki jamči, da se Kitajska ne razdeli. Zanimivo je, kar je Salisbury rekel o „evropskem koncertu“, da ima namreč namen, ohraniti mir mej evropskimi vlastmi na ta način, da zavleče rešitev vsacega perečega vprašanja, kolikor časa je mogoče.

Vojna v južni Afriki, ki se je premenila v gverilavojno, se nadaljuje neizprosno. Buri dosegajo tu in tam prav lepe uspehe, kar pa seveda ne bo vplivalo čisto nič na usodo njih domovine. Maršal Roberts, ki se je izkazal ljudomilega vojskovodjo, zapusti v kratkem Afriko. Poveljstvo prevzame lord Kitchener, o katerem se poroča, da je jako krut, in da bo postopal z Buri tako, kakor postopajo Nemci s Kitajci.

Kitajska. — V nemških listih čitati je zadnji čas večkrat pisma, ki so jih na Kitajskem vojskujoči se nemški vojaki poslali svojcem v domovini. Iz teh pisem je razvidno, s kako bestijalnostjo in brutalnostjo se Nemci vojskujejo. Nemci pomore kar od kraja vse, kar jim pride pod puško. Vjeti Kitajci se kar na kratko postrele kakor psi. O vojakih družih narodov se kaj tacega nikdar ne čuje. Zdaj se vrše mirovna pogajanja. Združene velevlasti zahtevajo izpolnitev naslednjih pogojev: 1) Kitajska zgradi primeren spomenik na mestu, kjer je bil umorjen nemški poslanik Ketteler ter pošlje cesarskega princa v Nemčijo s cesarjevim pismom prosit odpuščanja; 2.) Vsi tega umora sokrivi principi in uradniki se kaznujejo s smrtjo; 3.) Kitajska plača velesilam primerno odškodnino; 4.) Trdnjava Taku in druge kitajske utrdbe se podero, in prepove se uvoz orožja in municije na Kitajsko; 5.) Tuji poslalniki dobe posebno stražo. Poroča se, da Kitajska teh pogojev ne sprejme.

Obrtnija.

Delavske organizacije.

V deželah z močno razvitim industrijalnim delom se že dolgo časa delavstvo fabrik organizira proti delodajalcem za boljše mezde, za skrajšanje delavskega časa, za sodeložništvo pri dobičkih podvzetja, sploh za zboljšanje gmotnega življenja. Zraven stremijo ti delavci po pridobitvi večje omike in zboljšanju vseh življenskih

razmer. Ker se drž. vlasti za kaj takega prej ne brigajo, dokler se jih ne sili, so delavci v delu s kvalificiranimi, obsežajoče ekonomične in politične težnje. Društvovanje je njih glavno sredstvo. Oni snujejo ekonomična in druga društva v dosego teh teženj. Veliko denarja zbirajo, da imajo v njem podpore v časih, ko so brez dela, ko jih boji, štrajki, bojkoti prisilijo, da delo opustijo. Najvažnejša teh društev so fužinske zadrage (Gewerkschaften, trades unions). Na Angležkem so nastale ter tam v rabi že čez 100 let. Na Nemškem šele 40 let. Ta društva so zgolj ekonomična in imajo smoter, z vsakovrstnimi sredstvi delavskim slojem pridobiti boljše pogoje življenja. Razdeljena so po posameznih delih, ali združena vsa pod jednim vodstvom. Te organizacije imajo precej denarja nabranega in z istim plačujejo duševne delavce ter vzdržujejo delavce v časih štrajkov, ali bolezni. Ko je v Nemčiji, Belgiji na Danskem industrija zacvela, prišle so tudi te delavske organizacije v te dežele. Na Angležkem, v Ameriki so danes te fužinske zadrage tako izborno organizirane, da že ne pride dostikrat do štrajkov, kateri oba dela, delodajalca in delavca oškodujejo, ampak obe stranki se spoštujeta kot ravnovažne in mirnim pogajanjem se doseže, kar se ravno doseči da.

To le v obče. Natančno zgodovino delavskega gibanja se tukaj ne more podati. Kakih 10—15 let snujejo se tudi katoliška delavska društva. Prva so bila društva rokodelskih pomočnikov, učencev, katerim se pridružijo v vodilnem odboru mojstri; vsakemu takemu društvu na čelu pa je kak duhovnik. Duhovnik uvideva, da se delavsko gibanje ne da s ceneni tolažbami na boljše na drugem svetu in ne le z zabavljanjem proti socialni demokraciji iz sveta spraviti in dosti mu je do tega, da pridobi vpliv na te sloje, kakor ga ima na kmeta. Tudi na Slovenskem so taka rokodelska društva snovali. Tu in tam so pridobili svoje hiše. Statuti so taki, da se premoženje teh društev lahko porabi kakor hoče. Udje ne morejo razpolagati o njem, oni so le dotle najemniki, gostje, dokler je to vodstvu všeč.

Iz teh manjših društev nastala so obširnejše, ki posegajo tudi v splošno socialno gibanje. Tako društvo imamo v Ljubljani. Taka društva so tudi na Nemškem in na Francozkem. Na Nemškem in v Belgiji snujejo ti krščanski socialisti fužinske zadrage (trades unions). Prej, pred 40 leti, so jih socialni demokrati in drugi socialisti snovali, ki nimajo z nobeno cerkvijo zveze. Zdaj stoji mej nemškim delavstvom vprašanje o razgovoru, ali se naj te delavske zadrage neutralizujejo, ali ne, t. j. ali se naj te zadrage združevajo s politično stranko, ali ne, ali naj strogo ekonomične stranke ostanejo. Glavni voditelji delavstva so za neutralizacijo. Te organizacije naj bodo za se; vsak ima pristop, ne vpraša se po njegovi veri, narodnosti in ne po političnem prepričanju. Tak je tudi Angleški izgled. Strogo ekonomične organizacije.

V razmišljanju o tem vprašanju po vseh časopisih, v katerem so najboljši voditelji svoja mnenja iz-

rekli, je važno vprašanje, da se vse katoliške in protestantske krščanske delavske organizacije močno krhajo. Celo nedolžna rokodelska društva sv. Jožefa najdejo, da so le za duhovniško štafažo združeni ter pomoč duhovništvu pri volitvah. Dani jim, da to vendar ne more za delavca dobro biti, če delodajalec mojster v odboru odločuje in naj se jim še tako zabičuje, da naj bodo delavci s svojo usodo zadovoljni, v svojem delu potrpežljivi in naj se navajajo k tihemu življenju.

Bogati nemški fabrikanti in drugi bogataši so dosti denarja dali za osnovanje teh krščanskih delavskih društev; ti se zdaj glasno pritožujejo čez te krščanske socialiste, ki niso nič boljši nego socialni demokrati. Jeden zastopnik fabrikantov celo piše: „Wir meinen sogar, es kann ernster Zweifel darüber entstehen, welcher Feind den Vorzug verdient: ob der mit offenem Visir kämpfende Socialdemokrat oder der in der Kette des Jesuitismus einerschleichende Christlich-soziale“.

Mej vsemi krščanskimi socialnimi delavskimi organizacijami poka. Nemški katoliški duhovnik dr. Hitze, jeden najživahnejših organizatorjev krščanskih socialnih organizacij, skuša te organizacije speljati na strogo ekonomična tla s takozvano krščansko podlago, pa tudi to ne vleče; katoliški in protestantski delavci simpatizirajo s socialnimi demokrati in danes se v nemških krščanskih socialnih društvih ne sme več zabavljati socialnim demokratom.

Tri bogate vasi.

Mej Nemci znani statistik dr. Hecht je popisal v knjižnici „Drei Dörfer der badischen Hard“, kako delujejo kmetje treh badenskih vasi: Hagsfeld, Blankenloch in Friedrichsthal. On sam je rojak teh vaščanov, torej mu gre popolna verodostojnost. Te tri nemške vasi so oddaljene kakih 10—14 kilometrov od večjega mesta Karlsruhe, torej kakor Št. Jernej, Bela Cerkev, Mirnapeč od Novega mesta. Hiše v teh vaseh so lepe, snažne, pota po vaseh imajo tlak. Vas Hagsfeld ima po večjem delavce, ki hodijo v fabrike v Karlsruhe na delo. Zraven tega dela pa kmetujejo. V ostalih dveh vaseh so le kmeti. Blankenloch šteje 1684, Friedrichsthal 1140 ljudi. Na jeden hektar, (t. j. približno $1\frac{3}{4}$ oralov) pride v teh vaseh 2—3 ljudje. Jedna družina 5—7 oseb ima lasti 1 do 3 hektare zemlje. Torej kakor pri nas bajtarji. Zemlje 9 hektarov ima le jeden kmet in le 18 kmetov po 4—6 hektarov. Drugi so majhni kmeti, ki imajo 1—3 hektarov. Zemlja okolo teh vasi je peščena, kakor n. pr. ona okolo Št. Jerneja ali okolo Krške vasi. Sadno drevje tam ne raste, dasi mu je obnebje ugodno. Gnojiti je treba to zemljo močno, da se na njej stalno in dobro prideluje. Povsod drugod bi na takih tleh le največji reveži se nahajali, posebno v Avstriji, ali tamkaj ne. Povprečno stane